

waaronder de voorzitter en de vice-voorzitter van de vorige synode. Zij vergaderde twee maal per jaar, in november en in mei. Haar taak was het afhandelen van de lopende zaken en de voorbereiding van de volgende synode. Na de reglementswijziging van 1847 was er ook sprake van een commissie voor spoedeisende zaken. Bovendien was er vanaf 1848 een vaste secretaris.

⁵ *Handelingen*, 1844, 258.

⁶ Gronemeyer, *Gedenkboek*, 23-26; Van Capelleveen, *Het Woord gaat zijn weg*, 210-212. Daarnaast waren er problemen met de wijziging van 'poëten' in 'dichters', en van 'buyk' in 'schoot'. Van Capelleveen legt een grote nadruk op de invloed van de Romantiek als bron van deze veranderingen. Dit leidde tot een voortdurend streven vreemde taalinvloeden uit het Nederlands te weren.

⁷ Adressen geregistreerd sub no 219, 242 en 260. Deze nummering is onjuist gebleken, en ik heb de adressen dan ook niet kunnen vinden.

⁸ *Handelingen*, 1848, 164.

⁹ Zie ARA, Archief NHK, inventarisnr 398, *Geschreven Handelingen van de Algemene Synodale Commissie*. Ieder jaar deed de ASC verslag van haar werkzaamheden aan de synode. De rapporten werden opgenomen in de gedrukte handelingen van de synode. Daaraan ontbreken slechts data, stemverhoudingen en de namen van ad hoc commissies. Rapporten van deze ad hoc commissies worden meestal in een aparte map bij

bewust van de toenemende spanningen in de kerk. De Afscheiding was in 1835 en 1836 gevolgd door omvangrijke adressenacties waarin de protesten tegen het synodale beleid werden verwoord.¹⁴ Oude en nieuwe tegenstellingen in de kerk kwamen aan het licht. Voor die tijd was het niet goed mogelijk partijen in de kerk aan te wijzen. Na die tijd verhardden de verhoudingen meer en meer en bovendien werden ze voor de buitenwereld steeds duidelijker zichtbaar.¹⁵ Een en ander hangt samen met de veranderende verhoudingen in de Nederlandse samenleving. Vooral na het aftreden van koning Willem I gingen kerk en samenleving een periode van heroriëntatie tegemoet, en dat verliep niet zonder spanningen. De eerste adviseurs over de nieuwe bijbelvertaling, Van Hengel c.s., waren zich deze ontwikkeling terdege bewust en wensten vooral geen olie op het vuur te gooien. Ze wilden liever wachten totdat de tijd rijp zou zijn voor een nieuwe bijbelvertaling. Ze stonden daarin blijkens het synode-besluit van 1844 niet alleen.

Ook na het eerste rapport uit 1844 vallen de synodale verdeeldheid en de omzichtigheid waarmee de synode te werk ging op. Typerend is de aarzelande besluitvorming. In 1844 was iedereen het erover eens dat de tijd niet rijp was voor een nieuwe vertaling. In 1848 besloot de synode opnieuw aandacht te schenken aan de wens van sommigen om tot een nieuwe vertaling te komen. In 1849 werd de zaak doorgeschoven naar de synode van 1850. Deze synode nam het besluit voorbereidende maatregelen te nemen, zonder zich definitief te binden. Deze aarzelande houding heeft geen verwondering te wekken. Ieder jaar wisselde de samenstelling van de synode, en dus was de continuïteit van het beleid voortdurend in gevaar. Dat bleek juist ook in deze jaren. De synode van 1848 was een progressieve synode, getuige het feit dat ze aandacht wilde besteden aan de adressen over de nieuwe bijbelvertaling; de synoden die daarop volgden, voeren een minder progressieve koers.¹⁶

Nadat de synode in 1850 had besloten het voorbereidende werk ter hand te nemen, werd in de jaren 1850-1852 door de ASC gewerkt aan een plan van aanpak.¹⁷ Daarbij speelde de Leidse hoogleraar Van Hengel opnieuw een belangrijke rol. Op verzoek van de ASC publiceerde hij in 1852 onder de titel *Proeve van grondslagen* de definitieve versie van het plan van aanpak.¹⁸

Uitgangspunt was dat de Statenvertaling als leidraad zou dienen, de oorspronkelijke tekst als grondslag. Met die oorspronkelijke tekst werd de uitgave van 1624 bedoeld, de zogenaamde *Textus Receptus*. Deze was in wetenschappelijk opzicht achterhaald, maar Van Hengel verdedigde deze keuze door te wijzen op het gezag van deze tekst in de hele christenheid. Die grondslag was